

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Українська діалектологія»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.01 Українська мова і література

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від «29» серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Українська діалектологія
Викладач	Бігусяк Михайло Васильович
Контактний телефон викладача	0506112037
E-mail викладача	bihusjak@ukr.net
Формат дисципліни	Денна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.ua/
Консультації	Консультації до самостійної роботи проводяться на практичних заняттях, а також упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Навчальна дисципліна спрямована на одержання студентами теоретичної і практичної підготовки з фаху. Їй належить особлива роль у підготовці бакалавра-словесника, оскільки під час його вивчення значно розширюється знання про різні форми існування мови – діалектну і літературну. Саме ця навчальна дисципліна дає студентам такі необхідні знання з лінгвістики, які створюють ґрунтовну базу для глибокого розуміння процесів формування загальнонародної мови, підготовляють їх до поглибленого вивчення історичних явищ української мови.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Метою є вивчення діалектної диференціації української мови, фонетичних, граматичних та лексичних діалектних явищ, які потрібні для повнішого розуміння давніх пам'яток, художніх творів класичної та сучасної літератури, а також необхідні для бакалавра-словесника, якому часто доводиться працювати в умовах діалектного оточення. Ознайомити студентів із територіальними особливостями української мови, важливішими відомостями з фонетики, з історії вивчення граматичної будови та лексичного складу українських говорів. Основні цілі вивчення дисципліни є: – загальнотеоретичні питання діалектології: знати її предмет, завдання, основні діалектологічні терміни, територіальне членування української мови, методи збирання діалектного матеріалу, методи діалектологічних досліджень; – розуміти фонетичні особливості, граматичну будову та лексичні ознаки говорів української мови; – окреслити важливіші відомості з історії вивчення українських діалектів; – вільно читати й записувати спеціальною фонетичною транскрипцією діалектне мовлення, проводити фонетичний, лексичний і граматичний аналіз зразків діалектного мовлення; – орієнтуватися в карті-схемі говорів української мови; – працювати з «Атласом української мови»; – визначати діалектні особливості мови художніх творів; – виправляти помилки в усному й писемному мовленні школярів, зумовлені діалектним оточенням.	

4. Програмні компетентності та результати навчання.

Інтегральна компетентність (ІК) Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі українського мовознавства та філологічної науки. Загалом у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів лінгвістичних наук під час проведення досліджень та характеризується невизначеністю умов та вимог.

Загальні компетентності:

2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку на ведення здорового способу життя.

3. Здатність спілкуватися державною мовою в усній і письмовій формах.

6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

Фахові компетентності:

1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови та діалектології.

4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів.

10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних жанрів.

Програмні результати навчання:

2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

9. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів та жанрів.

17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності або навчання.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
практичні заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки

навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий
четвертий	035 Філологія	другий	Вибірковий
Тематика навчальної дисципліни			
Тема	Кількість годин		
	лекції	заняття	сам.робота
Тема 1. Українська діалектологія як спеціальна галузь мовознавства	2	2	10
Тема 2. Діалекти та українська літературна мова на різних етапах розвитку суспільства. Історія діалектологічних досліджень	2	4	10
Тема 3. Наріччя і говори української мови. Північне наріччя.	2	2	10
Тема 4. Говори південно-західного наріччя	2	4	10
Тема 5. Південно-східні діалекти української мови	2	2	10
Тема 6. Діалектизми у мові художньої літератури	2	4	10
Загальна кількість годин	12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу узгоджена з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. За вивчення дисципліни студенти отримують максимально 100 балів. Зокрема, за роботу на практичних заняттях максимально – 40 балів, за виконання самостійної роботи – 10 балів, за контрольну роботу – 20 балів, за залікову роботу (діалектний аналіз записаної говірки) – 30 балів.		
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота складається з 20-ти текстових завдань; структура завдання 4 варіанти з однією правильною відповіддю, яка оцінюється в один бал.		
Практичні заняття	Вивчення і повторення теоретичних питань зі всіх розділів курсу. Вироблення навичок аналізу діалектного тексту кожного мовного рівня: фонетичного, морфологічного, словотвірного, лексичного, синтаксичного.		
Умови допуску до підсумкового контролю	Умовою допуску до підсумкового контролю є отримання позитивної оцінки зі всіх видів робіт (максимально 50 балів, мінімально 25 балів). На рейтингову оцінку впливає присутність здобувача на заняттях, активність на практичних заняттях, успішне написання контрольної роботи, вчасне і належне виконання самостійної роботи, відсутність пропусків і запізнь на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.		
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік; форма здачі: письмова залікова робота – діалектний аналіз усіх мовних рівнів записаної говірки (30 балів).		
7. Політика навчальної дисципліни.			

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до “Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника”, та індивідуальним графіком, відповідно до “Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника” <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У “Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника” встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій навчальній і викладацькій діяльності зобов’язані діяти порядно, доброчесно. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає “Комісія з питань етики та академічної доброчесності” при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>.

Відвідування занять. Урегульовано “Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника” <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного поточного підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує “Положення про визнання результатів навчання здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника”. <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін..

8. Рекомендована література

1. Атлас української мови. К., 1984. Т. 1; 1988. Т. 2; 2001. Т. 3.
2. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. К., 1991. 231с.
3. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. К., 1980. 246 с.
4. Бігусяк М.В. Діалектне членування говорів Прикарпатського ареалу в лінгвістичних студіях першої третини ХХ століття. *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2018, 2019. С. 59-69.
5. Бігусяк М.В. Діалектне членування говорів Прикарпаття у лінгвістичних студіях ХІХ століття. *Славістичні студії. Етнолінгвістика і міжкультурна комунікація* 5. Люблін: Вид-во Люблінського Університету Іоана Павла ІІ, 2018. С. 35-41.
6. Бігусяк М.В. Діалектні ад’єктиви та народні порівняння в номінації зовнішніх та внутрішніх рис людини в говірці села Тюдів Косівського району Івано-Франківської області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Філологія*. Ужгород: ПП Данило С. 2023. Вип.2(50). С.28-33.
7. Бігусяк М.В. Лінгвогеографічне дослідження говорів Івано-Франківщини. *Вісник Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаника. Сер. Філологія*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. XXXII – XXXIII. С. 13-18.
8. Бігусяк М.В. Тексти як джерело дослідження говірок Івано-Франківщини: історіографія та перспективи розвитку. *Діалектні тексти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. К.: КММ, 2015. 504 с.
9. Бідношия Ю. Діалектні тексти із села Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області. *Діалектологічні студії 5: Фонетика, морфологія, словотвір*. Львів, 2005. С. 327-331.
10. Голянич М. Особливості реалізації прагматичних компонентів значення в діалектному дискурсі.

Прикарпатський Вісник Наукового Товариства ім. Шевченка. Слово. Івано-Франківськ, 2023. № 18(69). С. 34-44.

11. Грещук В.В. Діалектна диференціація: регіональний аспект. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія.* К.-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 55-78.
12. Грищенко П.Ю. Діалектологія. *Українська мова: енциклопедія.* К., 2004. С. 149-152; К., 2007. С. 154-156.
13. Гуцульські говірки. Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. Львів: Інститут українознавства ім.І.Крип'якевича, 2000. 364 с.
14. Гуцульщина. Лінгвістичні етюди. К.: Наукова думка, 1991. 308 с.
15. Демська О. Українська мова. Подорож із Бад-Емса до Страсбурга. Х.: Віват, 2024. 304 с.
16. Дзензелівський Й.О. Стан дослідження генези українських діалектів. *Мовознавство.* 1981. № 6. С.45-51.
17. Жилко Ф.Т. Ареальні системи української мови. *Мовознавство.* 1990. № 4. С.18-27.
18. Жилко Ф.Т. Нариси з української діалектології.К., 1966. 315 с.
19. Залеський А.М. Нові рубежі лінгвістичної географії. *Наука і культура. Україна.* К., 1988. Вип. 22. С. 236-243.
20. Кобилянський Б.В. Діалект і літературна мова. К., 1960. 276 с.
21. Кононенко В.І. Побутово-розмовне мовлення галичан. *Етнос.Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія.* К.-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С.97-114.
22. Лесюк М.П. Взаємодія діалектно-територіального та літературного мовлення. *Етнос.Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія.* К.-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С.79-96.
23. Лесюк М.П. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району). Івано-Франківськ, 2008.
24. Матвіяс І.Г. Діалектна основа української літературної мови в першій половині XIX ст. *Українська мова.* 2003. № 2(7). С. 35.
25. Матвіяс І.Г. Діалектна основа української літературної мови. *Мовознавство.* 2007. № 6. С. 26-36.
26. Матвіяс І.Г. Засади української діалектології. *Мовознавство.* 2000. № 1. С. 3-9.
27. Матвіяс І.Г. Проблема визначення українських наріч. *Мовознавство.* 2001. № 2. С. 13-17.
28. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. К., 1980. 164 с.
29. Німчук В. “Кодифікувати” нові літературні мови? Зберегти й захистити українські говори! *Українська мова.* 2013. № 3-4. С. 18-31.
30. Панцьо С.Є. Українська діалектологія: практикум: навч.-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 132 с.
31. Рябець Л. Діалектний текст – важливе джерело в курсі “Українська діалектологія”. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій.* К.: КММ, 2015. С.332-336.
32. Сердега Р.Л. Українська діалектологія: навч.посібник. Х.: ХНУ, 2011. 156 с.
33. Скарби українських говорів: тексти про борщ. Львів, 2019. 320 с.
34. Студії з діалектології: матеріали і дослідження. К., 2017. Вип. 1. 264 с.
35. Суховій О.О. Українська діалектологія: навч.посібник для практичних занять. К.: Фенікс, 2014. 216 с.
36. Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти. Львів: ЛНУ, 2005. 238 с.
37. Франко І. Літературна мова і діалекти. *Франко І. Твори: у 50-ти т.* т.37. С. 205-210.
38. Шеремета Н.П. Українська діалектологія: практичні заняття: навч.посібник. Кам'янець-Подільський, 2005. 124 с.

Бігусяк Михайло Васильович

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови